

Odpuštění máme v „popisu práce“

Ani pro věřícího nemusí být vždycky snadné druhého odprosit nebo mu odpustit

Před odjezdem do Německa mne ochotně přijal v pražských Emauzích, v kanceláři Ackermann-Gemeinde, kam od roku 1991 často dojíždí „úřadovat“. Během rozhovoru jsem se pokoušela zachytit aspoň náznak nějakého konfliktu, zajiskření...marně. P. Anton Otte je laskavý, smířlivý a smířený. Prý za to může především mamincina výchova.

DAGMAR VOLENCOVÁ

Jak byste charakterizoval posun ve vztazích mezi českými a německými sousedy za posledních 15 let?

Už jsme někde jinde než v roce 1991. Myslím, že největším důkazem jsou poslední volby v Česku, v nichž tato otázka vůbec nehrála roli. A je tolik jiných příkladů, kdy dochází ke vzájemnému porozumění. Velmi důležitá jsou partnerství, která se sice často uskutečňují v rovině oficiální – na úrovni starostů, radních, učitelů –, ale jsou velmi užitečná. Dochází ale i k setkávání dnešních obyvatel se starousedlíky. Po ustrašeném okukování přes plot před třemi lety sedí dnes při oslavách ve Starém Sedlišti Češi v jednom stanu s Němci. Každý sice u „svého“ stolu, ale když zahraje dechovka, vypije se nějaké to pivo, slivovička, už spolu tancují... Takové příklady působí. Myslím, že osvědčené modely partnerství (např. myšlenka partnerských měst) lidem umožňují vzájemně se poznávat, a tak zamezit paušálním úsudkům: Ty jsi Čech, Rus, Žid, Cikán, a proto jsi takový... Můžete si říct: „Tak dobře, Němci jsou takoví, ale já znám jednoho Němce ten...“ – a paušální soud už nefunguje.

Co pro vás bylo impulsem, abyste se začal zabývat otázkou usmíření Čechů a Němců?

Tím bylo právě setkání s lidmi z Ackermann-Gemeinde. Před odjezdem do Německa v roce 1960 jsem měl spolu se svými sourozenci z odsunutých Němců obavy. Měli jsme strach, že se s nimi dostaneme do střetu, protože náš vztah k Čechům byl víc diferencovaný. Samozřejmě jsme si nepředstavovali, že sudetští Němci jsou organizovaní a vycvičení v nějakých bojůvkách, ale vzhledem k tomu, co se stalo, se nám zdálo pravděpodobné, že u nich k nějaké radikalizaci došlo. Když jsem se krátce po příjezdu setkal s lidmi z Ackermann-Gemeinde, bylo to pro mne příjemné překvapení! Byli moc rádi, že mají kontakt s člověkem, který pochází z Čech, umí ještě pořád česky a je s nimi schopen zpívat české písně. Bylo to krásné setkání s lidmi, kteří měli navíc podobný názor na česko- -německé soužití jako já. To byla ta úrodná půda připravená k tomu, aby se člověk mohl smířením zabývat. Ono totiž smíření není tak jednoduché, vždy má co dělat s pokořením – a pokud se už pokoříš a ten druhý tě odmítne, pak je to

hodně zlé. Lidé možná nejsou schopni dospět ke smíření také proto, že se bojí odmítnutí. Bojí se toho, že se jim nebude rozumět.

Ackermann-Gemeinde sdružuje věřící, vy sám jste kněz. Někdo by mohl říct: Pro ty je to snadné, vždyť odpuštění a smíření patří k základům křesťanství.

Ano, ukazuje se, že církvím se podařilo mnohem lépe se vyrovnat s minulostí než jiným složkám společnosti. My to máme v „popisu práce“, nic jiného nám nezbývá, když stojíme vedle sebe a soused mi podává ruku na znamení smíření. Máme k tomu ustanovenou svátost smíření a od malička jsme také zvyklí poprosit o odpuštění. Ale chtěl bych podotknout, že to nefunguje automaticky. Jsou mezi námi věřící lidé, kteří mají se smířením velké problémy. Jejich zranění je tak hluboké, že nejsou schopni odpustit – s tím musíme počítat. Věřím, že jednou jim Bůh dá milost, aby to dokázali. Patří to asi k nejhorším vztahovým situacím, když člověk pozná svou vinu, chce se jí zbavit, ale ono to nejde. Ten druhý mu není schopný odpustit. Potom může pomoci, když ho někdo jiný, třeba společenství, vezme do náruče a řekne: „Je to v pořádku, ale pochop, on nemůže.“

S vaší maminkou a sourozenci jste využil možnost legálního vystěhování. Proč?

Odešel jsem jenom proto, abych mohl studovat teologii, stát se knězem. V Jeseníku jsem ještě maturoval, ale po maturitě byl konec – pak už jsem jen budoval socialismus. Studium na bohoslovecké fakultě v Litoměřicích mi zamítli. A v tu dobu se objevila možnost, že by nám povolili vystěhování. Zprvu jsem si myslel, že se do Československa brzy vrátím jako kněz. Dokonce jsem si při vysvěcení nechal vyrobit kalich, který připomínal pronásledovanou českou církev. A když jsem dostal od jednoho kněze blahopřání k primici, odepsal jsem mu, že samozřejmě přijedu, jak to bude možné. Ale byly chvíle, kdy jsem si zase naopak neuměl představit, že by se poměry v Československu mohly změnit.

S jakými pocity jste odjížděl? Přece jenom jste měl zkušenost se Sudety...

Narodil jsem se ve slezské Vidnavě, na Jesenicku, v téměř čistě německé obci, takže ono „typické“ česko-německo soužití u nás ani nebylo. Ve Vidnavě žily na svých gruntech jen tři české rodiny a ty tam byly zakořeněné... Pan Jeníček, který byl kovář (pro děti velice zajímavé zaměstnání, dále pan Milšický a Paličkovi. Věděli jsme, že jsou to Češi, ale mluvili jsme s nimi německy, ostatně můj kamarád Franta Palička ještě v roce 1945 moc česky neuměl. Po válce, když se na Jesenicko vraceli čeští úředníci a přicházeli doosídlenci, nenastaly hezké časy. Maminka byly velice zbožná, hodně jsme se doma modlili a zpívali. V prvních měsících po válce, když jsme zpívali německé písně, tak jsme museli zavírat okna. Tížilo nás, že jsme jako děti nesměli až do roku 1948 chodit do školy. Samozřejmě jsme kvůli domu brečeli. Vnímám, že Češi nemají rádi Němce, ale na druhé straně jsem měl české kamarády. Když někdo řekl „německá svině“, tak to zbolelo. Ale upřímně nevím, jak jsem to tenkrát hodnotil, byl jsem malý kluk, který

neuvažoval o tom, zda je to spravedlivé nebo není. Bral jsem to zkrátka jako odvetu Němcům, kteří prohráli válku – a já do tohoto příběhu nějak patřil, byl to můj osud. Když o tom dnes uvažuji, tak tíživější bylo spíš znevýhodňování kvůli našim aktivitám v církvi. To česko-německé se vyvíjelo až časem, když jsem chodil do české školy, nakonec i kostel byl český. Ovšem němčinu jsem si zachoval, protože maminka česky nemluvila. Dnes tvrdím, že jsem se během té doby stal Böhmwn, tedy českým Němcem. Hodně mi záleželo na této dvojjazyčnosti, dvojí kultuře, v níž jsem se cítil dobře.

Zmínil jste podobnost vašich názorů s Ackermann-Gemeinde. Co jste měl na mysli?

Nevím, jak jsme na to jako děti přišli, ale se spolužáky jsme tenkrát mluvili o sjednocených státech evropských – po vzoru USA. To byla naděje, kterou jsme měli, že režim se musí změnit, nemůže napořád existovat „železná opona“ s komunismus. A je zajímavé, že už v prvních prohlášeních Ackermann-Gemeinde se hovoří o uspořádání a rovnání mezi sudetskými Němci a Čechy v rámci Evropy. V ní by pak měly panovat vztahy, jaké jsou mezi dobrými sousedy. Ostatně v roce 1960 už jedno sousedství fungovalo velice dobře, totiž německo-francouzské. Bylo úplnou samozřejmostí, že se Němci a Francouzi vzájemně navštěvovali a společně slavili, prolínala se partnerství mezi městy a školami atd. Při takovém propojení je pak těžko představitelné, že by tito lidé o sobě někdy stříleli.

Představa jistě hezká, ale nezničila ji válka na Balkáně v 90. letech?

Kvůli této válce jsem trochu vystřízlivěl. Ale ne úplně. Do Jugoslávie jsem jezdil na dovolenou, nedaleko chorvatského Zadaru jsem dokonce sloužil mše chorvatsky. Už tehdy mne zarazilo, jaká nenávist panovala mezi Chorvaty, Srby a Bosňaky. Ukazovalo se to v jejich hrozných vtipech, sprotých anekdotách... vždyť ani hymnu neměli společnou, zkrátka nedokázali spolu žít. Jugoslávie – to byl politický slepenec pod Titovou diktaturou, v němž zůstaly „nezaplacené účty“ ze světové války: byli zde četnici, ustašovci a jiní. Nenávist zde měli i katolíci vůči pravoslavným či muslimům. To všechno v lidech žilo a bylo možné to v pravý čas neužít.

Jak ale takovým konfliktům čelit, nebo lépe řečeno – jak předcházet možnosti zneužití nevraživosti?

My vlastně moc nevíme, jak s takovými konflikty zacházet. Mám dojem, že jejich řešení záleží částečně na nahodilé schopnosti odpovědných lidí, ale to je málo. Pamatuji si, že v 70. letech se hovořilo o projektech tzv. „mírových bádání“, Friedensforschung. Jeden dobrý model, který je asi ojedinělým představuje proces smíření v Jižní Africe, v němž hrál hlavní roli Nelson Mandela. Bez něčeho podobného to ale dnes nepůjde, riziko konfliktů je veliké. Měli bychom být také otevřenější a zabývat se tím, co se odehrává v Libanonu, Izraeli, Palestině; budeme muset hodně přemýšlet, jak takové problémy řešit. Přesto stále ještě věřím, že sousedské soužití je důležité, že pomáhá mnohé překonávat.

Říká se, že nepřátelství nebývají nejradikálnější samotné oběti bezpráví, ale jejich příbuzní, nebo dokonce lidé, kteří křivdou nebyli přímo postiženi. Máte stejnou zkušenost?

Jeden čas jsem byl v kontaktu s institucí, která pomáhala znásilněným ženám. V nenávisti žili především jejich rodiče a příbuzní, ale co se týče samotných obětí, ty tížilo něco jiného. Ukázalo se, že člověk, kterému někdo hodně ublíží, nechová k dotčenému pachateli tak velkou zlovu, cítí spíše smutek z toho, že se to stalo. Když se vrátím k vyhnaným Němcům, tak mám někdy dojem, že tito lidé vedle samotné křivdy poznali přece jen i něco jiného – například jim některý Čech při odsunu něco dobrého podstrčil nebo jinak pomohl. Podobné je to u lidí, kteří zažili kruté zlo například v koncentráku. Právě proto, že tuto nenávist poznali na vlastní kůži, řeknou: „Toto nechci!“

K tomu, aby si sousedé udělali ze života peklo, nemusí ale vzniknout konflikt mezi státy či národy?

Vím, že existuje nepřátelství mezi sousedy, které se traduje z generace na generaci, ale o tom nemohu mluvit, takové zkušenosti nemám. Já si život bez sousedů neumím představit. K sousedům se váží už mé nejstarší, válečné vzpomínky. Při náletech jsme se scházeli ke společné modlitbě a tehdy jsem se naučil modlit růženec. „Svatá Maria, Matko Boží, pros za nás, hříšné, nyní i v hodinu smrti naší...“ – a smrt myla někde kolem.

Ten, kdo se nesnáší se sousedy, škodí především sám sobě. Často si kazíme životy jen proto, že nejsme schopni řešit neshody, že se to neučíme. Když někdo klukovi nařeže, tak ten si počká na příležitost, aby mu to mohl vrátit. To je jediné, co umíme. Nebo jsem pracoval také v manželské poradně a lidé sem přicházeli, až když bylo pozdě. A přitom dobře víme, že když nás začne škrábat v krku, tak musíme něco udělat – a pokud to zachytíme včas, chřipka nebude tak těžká. Ale ve vztahových otázkách často neumíme udělat vůbec nic.

Ale vašim klientům jste nějakou radu určitě dal?

Moje maminka nás vychovala, abychom neusínali v nepohodě, v nějaké zlosti. Hubička na usmířenou, prosba za odpuštění, tak to má být. Pak je nutné, aby i ten druhý dal znamení, že odpouští. Aby se nestalo, že prosebníka ještě více zavrhne – to by pak bylo ještě horší. Lidé mi občas říkají: „Ty to máš lehké, máš takovou národu, ty se vždycky omluvíš.“ To není pravda! Mně to vůbec nedělá dobře, když se musím omluvit, ale byl jsem tak vychovaný. Vždycky pro mě bylo hrozně těžké jít za maminkou nebo za bratrem a odprosít, ale když už to člověk „má za sebou“, je to krásné-

Anton Otte

- * 15.08.1939
- 1958 – 60 pracoval jako dělník v Krnově
- 1960 vycestoval do SRN
- 1967 vysvěcen na kněze. Od té doby působí jako duchovní, vězeňský duchovní, učitel atd.
- Od r. 1989 místopředsedou Komise pro vyhnance při Německé biskupské konferenci.
- Od r. 1991 (mimo r. 1997) je vedoucím kanceláře Ackermann-Gemeinde v Praze
- 1996 byl vyznamenán Řádem TGM a v roce 1998 obdržel v Německu Velký spolkový kříž za zásluhy
- 2001 jmenován čestným kanovníkem Královské kolegiální kapituly sv. Petra a Pavla na Vyšehradě

Ackermann-Gemeinde, založená roku 1946 v Mnichově, se v otázce česko-německých vztahů od samého počátku vyslovovala pro zásady vzájemného odpuštění a smíření. Pomáhala nejen svým lidem, ale i českým emigrantům. Finančně podporovala např. opravu zpusťšených kostelů v Čechách nebo vydávání české křesťanské literatury. Od roku 1991 má kancelář v Praze.

Caritas, číslo 6/2006